

Høringsuttalelse fra Forskningsinstituttene Felles Arena (FFA) til Stjernøutvalgets utredning (NOU 2008:3)

Innledning

Utredningens tittel er ”Sett under ett” med undertittel ”Ny struktur i høyere utdanning”. En mer dekkende undertittel kunne vært ”Ny struktur i høyere utdanning og forskning” siden utredningen gjelder forskningsbasert utdanning. Med et slikt perspektiv ville utredningen også ha omfattet de norske forskningsinstituttene.

FFA beklager at dette perspektivet mangler både i mandatet og i selve utredningen. FFA har avholdt møte med utvalgets leder og sekretær og pekt på flere viktige utfordringer for den samlede norske kunnskapsallmenningen. Dessverre kom disse perspektiv og synspunkter ikke med i utredningen.

FFA ber om at Kunnskapsdepartementet i den videre behandling av ny struktur i høyere utdanning og forskning, benytter hele den offentlige kunnskapsallmenningen i utformingen av ny politikk med tilhørende mål og virkemidler.

Forrige forskningsmelding

”Vilje til forskning” fremmet flere forslag som tok sikte på å bidra til et bedre og mer integrert samarbeid mellom U&H og institutt:

”Regjeringen vil legge forholdene til rette for at utviklingen av samarbeidet mellom universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter kan fortsette.”

”Institusjoner i universitets- og høyskolesektoren bør, der det ligger til rette for det, søke samarbeid med dagens institutter i arbeidet med å øke sine eksterne inntekter, fremfor å etablere nye institutter.”

”Forskningsprogrammer rettet mot de regionale instituttene og høyskolenes forskningsvirksomhet skal styrkes og utformes slik at de stimulerer til samarbeid og regional utvikling.”

Mandatet sier at utredningen skal omfatte forhold som ”sikrer samspill med lokalt og regionalt arbeids- og samfunnsnivå, slik at institusjonene bidrar til bærekraftig økonomisk, sosial og kulturell utvikling”. På dette området er samspillet mellom U&H og institutt avgjørende. Et sitat fra ”Vilje til forskning” uttrykker dette på en adekvat måte: ”Et fellestrekk ved de næringsrettede instituttene er imidlertid at de danner en kobling mellom de mer akademiske kunnskapsmiljøene og næringslivet. Det gjør at næringslivet får lettere tilgang til forskning og akademisk kompetanse. Samtidig bidrar det til å åpne de akademiske kunnskapsmiljøene mot næringslivet og til bedre utnyttelse av forskningsresultatene til verdiskaping.” De samme formuleringer kunne vært brukt om de institutt som betjener den offentlige sektor og virkningen for offentlig sektor.

Mandatet

Vi har allerede gitt uttrykk for en viktig mangel ved mandatet og derved ved utredningen. Etter vår oppfatning er hele mandatet relevant for hele den offentlige kunnskapsallmenningen. Vi vil imidlertid understreke følgende punkter i mandatet som særlig relevant for integrert samarbeid institutt – U&H:

- sitatet i forrige punkt om lokalt og regional utvikling
- ”sikre en god regional balanse i studietilbud og kompetanse”
- ”legger til rette for fortsatt økende internasjonalt samarbeid innenfor høyere utdanning og forskning”

- ”legge til rette for faglig sterke, livskraftige institusjoner med evne til omstilling og fornyelse”
- ”sikre kvalitativt gode og robuste forskningsmiljøer”
- ”sikre en god utnyttelse av samfunnets samlede ressurser”

Vi kan legge til at vi også bidrar til tilførsel av høyt kvalifisert arbeidskraft og deltar i etter- og videreutdanning.

Utredningen

Gitt de begrensninger som ligger i mandatet, er det vår oppfatning at utvalget har foretatt en god analyse og at utredningen omfatter sentrale utfordringer for høyere utdanning i Norge. Utredningen burde imidlertid også ha omfattet de private høyskolene og fagskolene i tillegg til forskningsinstituttene. Disse bør inkluderes i departementets oppfølging.

FFA vil peke på at behovet for høyere utdanning i fremtiden kan bli høyere enn utvalgets analyser viser. Tre forhold som kan bidra til en slik utvikling nevnes her 1) Omfattende behov for generasjonsskifte i U&H og instituttsektoren 2) Økt bruk av master- og phd-utdannede personer i næringsliv og offentlig forvaltning 3) En fremskriving av utviklingen i siste del av forrige århundre viser at andelen som etterspør høyere utdanning har økt kontinuerlig. En videreføring av denne utvikling sammenholdt med lengre utdanningsløp kan gi behov for å skape et stort antall nye studieplasser fremover.

Det kan således være mulig at utvalget har anlagt et noe for pessimistisk fremtidsbillede.

Forslagene

FFA vil nedenfor bare kommentere noen av de forslagene vi oppfatter som viktigst. Generelt vil vi påpeke at hvis det helhetsperspektiv som forrige forskningsmelding la til grunn, og som vi har anført ovenfor, hadde vært lagt til grunn for utvalgets arbeid, ville forslagene vært annerledes. Begrunnelsen for dette er at instituttsektoren etter vår oppfatning er en viktig del av løsningen på hovedutfordringene: Det gjelder utfordringer som kvalitet i norsk forskning, sterkere stedlig organisering av høyere utdanning og forskning, bedre samarbeid mellom U&H og institutt, forskningens bidrag til samfunns- og næringsutvikling, deltagelse i EUs rammeprogrammer og internasjonalisering samt oppnåelse av 1- og 2%-målene.

Organisering

Vi oppfatter dette som utvalgets hovedforslag. Det tas sikte på at man gjennom en form for frivillighet skal oppnå å organisere all høyere utdanning i 8-10 geografisk spredte ”flercampusuniversiteter”.

FFA stiller seg tvilende til om en slik spredt modell vil kunne fungere effektivt og hensiktsmessig. Vi tror heller ikke at det er noen årsakssammenheng mellom størrelse og kvalitet i forskning. Derimot er vi av den oppfatning at størrelse og robusthet innenfor visse rammer bør ses i sammenheng.

FFA mener at løsningen med et mer integrert samarbeid mellom U&H og institutt på det enkelte sted vil være en bedre løsning. Det vil bidra til høyere kvalitet i forskningen, til større robusthet og større muligheter til internasjonalt forskningssamarbeid. Det foreligger allerede flere positive eksempler på slikt samarbeid som man kan benyttes som modeller i det arbeid departement står overfor. På universitetssektoren kan nevnes IRIS, Unifob og NTNU/Sintef-samarbeidet og for høyskolene kan samarbeidet mellom Møreforskning og høyskolen i Møre og Romsdal samt den nye modellen i Narvik stå som eksempler/modeller.

En slik organisering vil kreve nye grep både organisatorisk, muligens også lovmessig så vel som finansieringsmessig.

Finansiering

Vi er enig med utvalget i at dagens finansieringsmodell med fordel kan endres i retning av mer strategiske midler og bruk av langtidsavtaler mellom departement og U&H-enheter. FFA vil understreke at konsekvensen av en oppfølging av vårt organiseringsforslag vil være en endret instituttfinansiering som i langt større grad enn i dag er harmonisert med U&H-sektorens forskningsfinansiering. Nå har økt basisfinansiering for instituttene vært foreslått flere ganger uten at det er fulgt opp. En integrert tenkning kan bidra til at instituttene basisfinansiering kan komme opp på et internasjonalt konkurransedyktig nivå. FFA mener at forslaget om en noe større andel strategiske midler og flerårige avtaler vil gjøre det enklere å implementere en integrert finansieringsmodell institutt/U&H. Ordningen med suksesskriterier må justeres i tråd med at mer av bevilgningene gjøres strategiske. Samtidig må suksesskriteriene utformes slik **både** institutt og U&H at samarbeid gir større uttelling enn det å ikke samarbeide.

Forskerutdanning

FFA støtter hovedforslaget om opprettelse av forskerskoler. Man har gode erfaringer med de skoler som er opprettet hittil, og det er naturlig å gjøre dette til hovedmodellen. FFA vil peke på at de norske instituttene i dag bidrar i ganske stor grad til forskerutdanning både ved å gi tilbud til egne ansatte, ved å drive praktisk veiledning, ved å organisere prosjekter (for eksempel strategiske instituttprogram) hvor phd er en viktig del av måloppfyllelsen og ved å være arbeidssted og arbeidsgiver for stipendiaten. Vi anser dette som en positiv del av vår virksomhet og en viktig måte å oppfylle vårt samfunnsansvar på. De norske instituttene bør således bli en del av de foreslåtte "tverrinstitusjonelle forskerskoler". Vi henviser i denne forbindelse til pkt 6 i vårt arbeidsprogram som ble vedtatt på vårt årsmøte 22. mai: "Arbeide for særskilt tildeling på Kunnskapsdepartementets budsjett for forskerskoler (doktograd og post-doc) i instituttsektoren i et formalisert samarbeid med U&H-sektoren. Vi er også enig i at for små fag må forskerutdanningen søke internasjonale samarbeidspartnere. Etter FFAs oppfatning bør det her legges til rette for et utvidet nordisk samarbeid.

Wiktor Sørensen